

یادداشت

خصوصی‌سازی برق و چند نکته کلیدی

مهدی عرب‌صادق، کارشناس انرژی؛ این روزها، موج جدیدی از شعارها در محافل رسانه‌ای و سیاسی کشور طنین انداخته؛ سخن از «مردمی‌سازی انرژی» و «واگذاری کامل بازار انرژی به بخش خصوصی» به سبک کشورهای توسعه‌یافته‌ای همچون آمریکا و انگلیس است. اما آیا واقعا پشت این ادعاهای پرطمطراق، حقیقتی علمی یا تجربه‌ای اثبات‌شده وجود دارد؟ پاسخی که علم اقتصاد و تجربه تلخ سه دهه گذشته کشورهای توسعه‌یافته به این ادعاها می‌دهد، بسیار شفاف، مستند و هشداردهنده است: بخش انرژی، به‌ویژه شبکه انتقال و توزیع، ذاتاً یک «انحصار طبیعی» (Natural Monopoly) است. رقابت و سودآوری خصوصی در این عرصه نه‌تنها راهگشا نبوده، بلکه در ماندگارترین اقتصادهای جهان به فجاجیع انسانی و اقتصادی منجر شده است. در این میان، حتی مدافعان پرشور بازار آزاد در جهان نیز بخش «زیرساخت انتقال انرژی» را هرگز آزاد نگذاشته‌اند. در آمریکا، بریتانیا، استرالیا و آلمان، مالکیت و اداره «شبکه انتقال و توزیع، تحت شدیدترین قوانین حاکمیتی و دولتی باقی مانده است. دلیلش ساده و غیرقابل انکار است: کشیدن خطوط موازی انتقال برق در کنار هم برای ایجاد رقابت، نه‌تنها غیراقتصادی و احمقانه، بلکه عملاً محال است. حال آنکه موافقان «مردمی‌سازی» در ایران، این دو بخش کاملاً متفاوت را در هم ادغام کرده و تصویری کارتونی و کاملاً اشتباه از یک «بازار آزاد» در صنعت برق ارائه می‌دهند. برای نقد علمی این ادعاها، نیازی به ابزار پیچیده نداریم. کافی است نگاهی به سرگذشت کشورهای بیندازیم که در دهه ۹۰ میلادی، ساده‌اندیشانه‌ترین مدل‌های خصوصی‌سازی را در زیرساخت‌های صنعت انرژی خود پیاده کردند. تاریخ شاهد بزرگ‌ترین و تلخ‌ترین شکست‌های اقتصادی در این عرصه است. کالیفرنیا و تگزاس تلخ‌ترین شاهد علیه بازار آزاد انرژی هستند و دیگر نیازی به مثال‌های دور و دست‌نیافتنی نیست.
بیاید نگاهی به قلب اقتصاد سرمایه‌داری جهان، یعنی ایالات متحده بیندازیم. در سال‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۰۱، کالیفرنیا که پرچمدار «الگوی رقابتی» در صنعت برق بود، با فاجعه‌ای تمام‌عیار مواجه شد. «طرح مقررات‌دایی» که با قول کاهش ۲۰درصدی قیمت برق تا سال ۲۰۰۲ به تصویب رسیده بود، در عمل به فاجعه‌ای منجر شد که طی آن، «بازار به‌طور فاجعه‌باری از کار افتاد، بازیگران خصوصی با دستکاری قوانین مبهم، قیمت‌ها را به آسمان فرستادند و شرکت‌های بزرگ برق ورشکست شدند». حقیقت آن است که تحقق کامل خصوصی‌سازی در صنعت برق، به «نادیده‌انگاشتن ماهیت انحصار طبیعی» این صنعت بازمی‌گردد که عواقب آن نه‌تنها در کالیفرنیا، بلکه در مقیاسی بسیار مرکباتر در ایالت تگزاس تکرار شد. در فوریه ۲۰۲۱، توفان زمستانی «اوری» به تگزاس، قبله طرفداران بازار آزاد در انرژی، هجوم آورد. نتیجه چه بود؟ بیش از ۱۰ میلیون نفر در سرما شدید بدون برق ماندند و به‌شدت آسیب دیدند. اما فاجعه فقط به قطعی برق ختم نشد؛ «قیمت عمده‌فروشی برق در بازار آزاد تگزاس به سقف قانونی ۹ هزار دلار در هر مگاوات ساعت رسید که حدود ۴۰۰ برابر قیمت‌های عادی و سربه‌فلک‌کشیده بود». مردم مجبور بودند بین یخ‌زدن در خانه یا ورشکستگی مالی یکی را انتخاب کنند. تحلیل نهایی این فجایع، حقیقتی تلخ را فریاد زد: «بخش خصوصی هرگز در تاب‌آوری و پایداری سیستم سرمایه‌گذاری نمی‌کند، زیرا این سرمایه‌گذاری‌ها به دلیل نبود سیگنال سودآوری کوتاه‌مدت، در عمل هیچ انگیزه‌ای برای سرمایه‌گذار خصوصی ایجاد نمی‌کند».

گزارش کامل را در سایت شرق بخوانید

شرق: تبادُل آتش بین ایران و اسرائیل بازارهای تهران را شوکه نکرد؛ معامله‌گران بازارهای تهران می‌گویند که نسبت به انجام توافق بین ایران و آمریکا خوش‌بین هستند و دست‌کم انتظار ندارند که به‌زودی آمریکا و اسرائیل جنگ سوم را علیه ایران آغاز کنند. این انتظار معامله‌گران سبب شد که بازار سرمایه که پس از جنگ ۴۰روزه رکورد‌های تاریخی رشد شاخص را به ثبت رسانده بود، با ریزش سنگین مواجه نشود و قیمت دلار نوسان محدودی را تجربه کند. در این میان بازار طلا اما برخلاف انتظا‌رها عقبگرد قیمت را تجربه کرد.

بورس شوکه نشد

بورس تهران پس از گذشت ۸۰ روز از آغاز جنگ سرانجام روز ۲۹ اردیبهشت بازگشایی شد؛ گشایش بازار سرمایه پس از تردید و اما و اگر فراوان رخ داد. آن هم در شرایطی که سازمان بورس تصمیم گرفت ۴۲ نماد همچنان بسته بمانند؛ نمادهایی که حدود ۳۵ درصد ارزش بازار را تشکیل می‌دادند و البته شامل صنایع بزرگی می‌شوند که در جنگ خسارت دیده‌اند. با این حال بازگشایی بازار با رشد شاخص و سبزپوشی تالار رخ داد و سازمان بورس تأکید کرد که بسته‌های حمایتی فراوانی برای سهامداران خرد در نظر گرفته است. در همین زمینه حجت‌اله صیدی، رئیس سازمان بورس، اعلام کرد دولت ابزارهایی برای کاهش ریسک معاملات در نظر گرفته است و بنا دارد به سهامداران بورس تسهیلات ۲۰۰ میلیون تومانی با پشتوانه سهام پرداخت کند با طرح بیمه سهام با نرخ تضمین ۳۰ درصد را از روز دوشنبه ۲۸ اردیبهشت ۱۴۰۵ اجرا کرده است. او همچنین به نقش ناشران و هلدینگ‌های بزرگ در حمایت از بازار سهام اشاره کرده و گفته بود: سازمان بورس مکاتبات و هماهنگی‌های لازم را با وزارتخانه‌ها و سهامداران عمده انجام داده است تا نقش حمایتی خود را از سهامداران خرد پررنگ‌تر ایفا کنند. گذشته از این، رئیس سازمان بورس از تقویت منابع صندوق‌های حمایتی بازار گفته و توضیح داده بود که جلسه هیئت امنای صندوق تثبیت هم برای افزایش منابع این صندوق برگزار شده است. با این حال شمار زیادی از فعالان و کارشناسان بورس معتقد بودند بازگشایی بازار سرمایه در شرایط جنگ و آتش‌بس ناپایدار اشتباه است و به معامله‌گران سیگنال نااطمینانی می‌دهد. هرچند شماری از کارشناسان هم اعتقاد داشتند که مداخله بیش از حد دولت در این زمینه اشتباه است و بازار حتما باید بازگشایی می‌شد. با این تفاسیر بازار سرمایه راه خود را رفت و رکورد‌های پیشین خود را پس گرفت و تقریباً در تمام مدت پس از بازگشایی بازار رشد شاخص را ثبت کرد. در روز دوشنبه و با شکست آتش‌بس بورس در حالی نزولی شد که پیش از آن در ۱۳ روز به صورت بی‌وقفه صعود را به ثبت رسانده بود. بازار سرمایه در روز یکشنبه ۱۷ خرداد رشد قابل توجه ۱۰۱ هزار واحدی را پشت سر گذاشته و به تراز چهار میلیون و ۴۹۳ هزار واحد رسید؛ عددی که در نوع خود یک رکورد تاریخی برای بازار سرمایه به شمار می‌آمد اما زمان اوج‌گیری شاخص بورس بسیار کوتاه بود و در روز دوشنبه بازار با ریزش شاخص مواجه شد. پس از جنگ ۴۰روزه و برقراری آتش‌بس، اسرائیل حملات شدیدی را به جنوب لبنان و ضاحیه انجام داد و مقر حزب‌الله را بمباران کرد. در واکنش به این اتفاق، ایران حملاتی موشکی را به اسرائیل آغاز کرد که زمان برقراری آتش‌بس بی‌سابقه بود. اسرائیل نیز در پاسخ به این حملات، نقاطی از کشور و ازجمله پتروشیمی کارون را هدف حمله قرار داد.

بازار سرمایه در واکنش به این حملات و نقض آتش‌بس در روز دوشنبه ۱۸ خرداد نزولی شد و شاخص کل بورس با افت حدود ۶۸ هزار واحدی به سطح چهار میلیون و ۴۲۶ هزار واحد عقب‌نشینی کرد. کاهشِی معادل ۱.۵ درصد. آن هم در شرایطی که

یکشنبه ۱۹ خرداد، تهرانبه راهپیمایی درواحدی از واکنش به شکست آتش‌بس

شاخص کل، روز یکشنبه تا آستانه شکست سقف تاریخی پیش رفته بود. در روز دوشنبه شاخص کل هم‌وزن نیز همسو با نمابر اصلی بازار حرکت کرد و با کاهش ۱۵ هزار و ۶۰۶ واحدی در سطح یک میلیون و ۱۸۸ هزار و ۱۴۷ واحد ایستاد. افت ۱.۳ درصدی این شاخص نشان می‌دهد فشار فروش تنها محدود به نمادهای شاخص‌ساز نبوده و بخش گسترده‌ای از بازار درگیر روند نزولی شد. در معاملات دیروز بازار حدود ۷۹ درصد نمادها در محدوده منفی قرار گرفتند و نقشه بازار رنگ سرخ به خود گرفت. در کنار افت شاخص‌ها، بازار شاهد جابه‌جایی قابل توجه نقدینگی بود. ارزش معاملات خرد به حدود ۳۷ هزار و ۳۴۰ میلیارد تومان رسید؛ همچنین حجم معاملات نیز با ثبت ۵۶ میلیارد برکه سهم، نشان‌دهنده تحرک بالای معامله‌گران در سمت خرید و فروش است. دیروز همچنین خروج شش هزار و ۹۲۳ میلیارد تومان پول حقیقی از بازار ثبت شد. این موضوع نشان می‌دهد بخشی از سرمایه‌گذاران خرد در واکنش به افزایش ریسک‌ها و نوسانات، تصمیم به کاهش ریسک گرفته‌اند. در عین حال حجم بالای معاملات نشان داد بازار در حال یک انتقال جدی نقدینگی میان گروه‌های مختلف است، هرچند در شرایط فعلی همچنان کفه عرضه سنگین‌تر از تقاضا باقی مانده است.

اگرچه بازار سرمایه نسبت به احتمال جنگ دوباره واکنش شوک‌آمیزی نشان نداد، اما بسیاری از اقتصاددانان و کارشناسان بازار بر این باور هستند تا زمانی که در وضعیت اقتصاد کلان کشور نااطمینانی وجود دارد و شرایط سیاست خارجی و جنگ مبهم باشد، نمی‌توان به رشد و بهبودی اقتصاد کشور امیدوار بود حتی اگر دولت در بازار مداخله و شاخص رکوردشکنی کند.

بازار ارز آرام اما شلوع

در بازار ارز و طلا هم معامله‌گران واکنش چندانی به نقض آتش‌بس نشان ندادند و قیمت اسکانس آمریکایی و طلا شوک تازه را تجربه نکرد. دیروز معامله‌گران چهارراه استانبول دلار را حداکثر با قیمت ۱۷۸ هزار و ۵۰۰ تومان معامله کردند و در ادامه قیمت به ۱۷۷ هزار تومان برگشت که این نرخ نسبت به قیمت دلار در روزهای پیش از نقض آتش‌بس تغییرات چندانی را به ثبت نرساند. بهای دلار در دو روز پیش از نقض آتش‌بس بین نرخ‌های ۱۷۵ تا ۱۷۶ هزار تومان در نوسان بود. این ارقام افزایش قیمت

بازارهای تهران به تبادُل آتش میان ایران و اسرائیل واکنش هیجانی نشان ندادند

بازار؛ خونسرد و تماشاگر

دلار در شرایطی است که بازار ارز پیش از این رکوردهای قابل توجهی از قیمت اسکانس آمریکایی به ثبت رسانده بود و بهای دلار در مقاطعی به ۱۹۲ هزار تومان رسید. آتش‌بس جنگ ۴۰روزه تسب افزایش قیمت دلار را کاهش داد و بهای این ارز به کانال ۱۶۰ و ۱۷۰ هزار تومان ریزش کرد. معامله‌گران بازار ارز می‌گویند با وقوع حملات ایران و اسرائیل به یکدیگر، حجم معاملات در بازار ارز تهران صعودی شد. اما معامله‌گران انتظار نداشتند که این درگیری‌ها طولانی نشود و اظهارات رئیس‌جمهوری آمریکا هم بر این خوش‌بینی صحه گذاشت و همین عامل باعث شده مسیر افزایشی دلار نسبتاً آرام باشد. فعالان بازار می‌گویند میزان این خوش‌بینی و احتمال به نتیجه رسیدن مذاکرات ایران و آمریکا در میان معامله‌گران به حدی است که دلار حتی کانال قیمت عوض نکرد و همچنان در کردیدور قیمت ۱۷۰ هزار تومان معامله شد.

واکنش غیرمنتظره طلا

در بازار طلا اما بهای طلای جهانی همچنان روند نزولی خود را حفظ کرد و به اخبار تبادُل آتش بین ایران و اسرائیل واکنش خاصی نشان نداد. دیروز قیمت جهانی طلا در آغاز معاملات هفته جهانی با ادامه روند نزولی خود به پایین‌ترین سطح بیش از دو ماه اخیر رسید؛ اتفاقی که در نگاه اول با تشدید تنش‌های نظامی میان ایران و اسرائیل همخوانی ندارد. ولی بازارها بیش از هر چیز به چشم‌انداز نرخ بهره آمریکا واکنش نشان دادند. بر این اساس، قیمت هر اونس طلا در معاملات نقدی (Spot) با افت یک درصدی به چهار هزار و ۲۸۷ دلار رسید و پس از ریزش نزدیک به سه درصدی در پایان هفته گذشته، پایین‌ترین سطح خود از ۲۴ مارس را ثبت کرد. قراردادهای آتی طلای آمریکا برای تحویل آگوست هم با کاهش ۱.۲ درصدی در محدوده چهار هزار و ۳۱۱ دلار معامله شدند. تحلیلگران بازار طلا می‌گویند عامل اصلی این رخداد، انتشار گزارش قدرتمند اشتغال آمریکا بود. این داده‌ها نشان داد بازار کار ایالات متحده همچنان از قدرت بالایی برخوردار است؛ موضوعی که احتمال تداوم سیاست‌های انقباضی فدرال‌رزرو و حتی افزایش مجدد نرخ بهره را تقویت کرده است. افزایش انتظارات برای رشد نرخ بهره باعث صعود بازده اوراق خزانه‌داری آمریکا شد و هزینه فرصت نگهداری دارایی‌های بدون سودی مثل طلا را افزایش داد. به همین دلیل، سرمایه‌گذاران بخشی از سرمایه خود را از بازار فلزات گرانبها خارج کردند. در بازار تهران نیز هر گرم طلای ۱۸ عیار با کاهش ۱.۰۸ درصدی، از ۱۸ میلیون و ۳۵۰ هزار و ۵۰۰ تومان به ۱۸ میلیون و ۱۰۹ هزار و ۱۰۰ تومان رسید. قیمت سکه امامی دیروز با کاهش ۹۹۵ هزار تومانی، به ۱۸۲ میلیون و ۹۸۵ هزار تومان رسید. هر قطعه سکه بهار آزادی هم با کاهش دو میلیون تومانی قیمت، با نرخ ۱۷۷ میلیون و ۹۸۰ هزار تومان معامله شد. قیمت نیم‌سکه بهار آزادی با کاهش ۵۰۰ تومانی به ۹۳ میلیون و ۵۰۰ هزار تومان رسید و قیمت ربع‌سکه هم با همین میزان کاهش نرخ، رقم ۵۳ میلیون و ۵۰۰ هزار تومان را ثبت کرد. در این میان سکه یک‌گرمی بدون تغییر قیمت تا نرخ ۲۸ میلیون تومان معامله شد. کارشناسان بازار طلا معتقد هستند بازار طلا اکنون میان دو نیروی متضاد قرار گرفته است؛ از یک سو تنش‌های ژئوپلیتیکی که معمولاً به نفع دارایی‌های امن مثل طلا عمل می‌کنند و از سوی دیگر چشم‌انداز نرخ‌های بهره بالاتر که جذابیت این فلز گرانبها را کاهش می‌دهد. بنابراین در حال حاضر، معامله‌گران علاوه بر تحولات خاورمیانه، چشم‌انتظار تصمیمات بعدی فدرال‌رزرو هستند. برآورد بازارها نشان می‌دهد احتمال افزایش نرخ بهره آمریکا تا پایان سال به حدود ۷۲ دصد رسیده است؛ موضوعی که می‌تواند همچنان بر روند قیمت طلا در ماه‌های آینده اثرگذار باشد.

ریموندویل

RAYMOND WEIL
GENEVE

SARMAN Co.

شرکت سرمان

۰۲۱ ۲۲ ۶۱ ۳۷ ۵۲